

ОСТАННІЙ ІЗ МОГІКАН І НАТАНІЕЛЬ БАМПО

Всесвітньо відомий письменник, класик американської літератури Фенімор Купер (1789–1851) пережив за життя чимало мінливостей долі на шляху до загального визнання. Кращі з його романів сприймалися з великою цікавістю і американськими читачами, і такими цінителями літератури, як Бальзак. Проте багато літераторів, співвітчизники і сучасники письменника, намагалися замовчати його творчість або обрушувалися на нього нищівними критичними статтями. Що ж збуджувало ці ворожі почуття? Найбільше — тривога Купера за майбутнє його країни, в якій усіма міцно затверджувалася “доларова цивілізація”, загальна продажність і цинізм. До того ж картини заселення Америки колоністами в знаменитій епопеї про Шкіряну Панчохо доценту руйнували створену істориками легенду про “винятковість американського розвитку” без властивих Європі важких суперечностей.

Вісімнадцяте століття — час, коли колоністи, просуваючися на захід, займали американські вільні землі і коли зароджувалися основи майбутнього “способу життя” країни,— воскресло на сторінках куперівських романів; воно втілювалося в рисах білих і червоношкірих героїв, у їхніх захопливих пригодах, у тій історичній атмосфері епохи, без якої не було б виразно відчутно національної своєрідності куперівської творчості і його пізнавальної сили. Усім цим захоплює нас і “Останній із могокан”. Цей заголовок став крилатим виразом у літературному і розмовному мовленні багатьох країн: людей, які зберігають вірність високим, але втраченим ідеалам, називають “останніми з могокан”. В історії Натті Бампо (з 1745 по 1805 рік) — героя циклу із п’яти книжок про Шкіряну Панчохо — події “Останнього із могокан” відбуваються в 1757 році, після пригод Натті, про які ми довідалися з роману “Звіробій”. Але “Останній із могокан” написаний був багато років раніше від “Звіробоя”. Він з’явився у 1826 році, між романами “Піонери” і “Прерія”, у яких Натті Бампо — це розгублений, сумний, а наприкінці — вмираючий старий. І авторів, бува, захотілося побачити свого улюбленого героя Натті та його друга індіанця Великого Змія не безглуздими, наївними, часом кумедними дідуганами “Піонерів”, а ще повними сил, потрібними людям і здійснюючими заради них героїчні подвиги. І все-таки в самому заголовку — “Останній із могокан” — звучить якась сумна нота. Про трагічні долі індіанських племен письменник розповідає тут з особливо глибоким почуттям.

Дійсно, у своєму ставленні до війни між французами та англійцями, які відвойовували один з одного американські землі, Купер не зовсім об’єктивний. Англійці, так само як індіанські племена, яких удалося ніцими способами залучити на свій бік, у зображенні письменника і більш шляхетні, і менш підступні, ніж французи та їхні індіанські союзники. Французький командир Монкальм, галантний зовні, але досвідчений і цинічний у своїх дипломатичних хитрих витівках, виглядає аморальним поруч із командиром англійців чесним вояком Манро. Якими тільки епі-

РОЗДІЛ І

Я слухаю, скажи скоріше:
Чи є якась загроза трону?
Готов почути щонайгірше.
Скажи — чи втратив я корону?

Шекспір

Характерною особливістю колоніальних війн у Північній Америці було те, що перед тим, як зустрітися на полі бою, ворожі сторони переборювали численні труднощі й небезпеки, рухаючись назустріч одна одній через дику, необжиту місцевість. Широка смуга майже непроникних лісів відділяла французькі провінції від англійських колоній. Витривалі колоністи й солдати, вишколені в Європі, які билися на їхньому боці, не раз місяцями долали пороги стрімких річок і прокладали собі дорогу через круті гірські схили, щоб отримати нагоду виявити свою хоробрість у військовій сутичці. Змагаючись у витривалості й самозреченні з досвідченими тубільними воїнами, вони навчилися боротися з труднощами. Для тих, хто поклявся ціною власної крові задовольнити жадобу помсти, як також і для тих, що провадили у цих краях безсердечну, егоїстичну політику далеких європейських монархів, здавалося, не існувало жодних перепон.

Напевно, у всій цій величезній прикордонній зоні, ця жорстока війна не була такою запеклою і нещадною, як у місцевості, розташованій поблизу витоків Гудзону й сусідніх із ним озер.

Сприятливі умови тієї місцевості були ніби створені самою природою для пересування армій. Довга смуга озера Шамплен, що простягалася від кордонів Канади у глибину сусідньої провінції Нью-Йорк, давали французам чудову можливість досить легко долати

половину відстані, яка відділяла їх від противників. Південна частина Шамплена з'єднана з іншим водоймищем, яке єзуїтські місіонери за надзвичайно чисту та прозору воду назвали Святим озером. У його водах вони здійснювали таїнство хрещення. Менш запопадливі англійці вважали, що віддали належну шану кришталевим чистим водам озера, назвавши його на честь свого правлячого принца з династії Ганноверів.¹ Так, ніби об'єднавшись проти спільного ворога, колонізатори позбавили чарівне лісове озеро його первинного імені Горікан².

Омиваючи численні островки, Святе озеро перетинає гори і простягається на кілька ліг³ на південь, аж до високої рівнини, через яку пролягала дорога до берегів Гудзону. Звідти, якщо не враховувати численних порогів, ріка була судноплавною.

Прагнучи реалізувати свої плани, заповзятливі та невгамовні французи діставались, навіть, далеких і майже непрохідних Аллеганських гір. Тому очевидно, що з їхньою славнозвісною кмітливістю, вони не могли не помітити природних переваг місцевості, про яку ми розповідали. Вона стала кривавою ареною, на якій відбувалося більшість битв за право панувати у колоніях.

У місцях, найбільш сприятливих для пересування, були зведені форти; вони переходили з одних рук у другі, їх нищили і знову відбудовували — то французи, то англійці — залежно від того, хто перемагав.

Тоді, коли землероби шукали безпечніших місць серед давніших поселень, цілі армії людей знаходили притулок у диких лісах. Більшість із них залишалися лежати у тій землі, і тільки деякі поверталися, виснажені важкими випробуваннями й пригнічені поразкою. І все ж у цих хащах вирувало життя. У затінках лісу й вузьких долинах частенько звучала військова музика, а з гірських вершин не раз чулося відлуння то сміху, то жартівливих вигуків безстрашних, легковажних юнаків, які у розквіті сил безтурботно поспішали назустріч смерті.

Саме у цій місцевості, що була свідком розбрату й кровопролиття, розгорталася подія, про яку ми збираємося розповісти. Наша оповідь стосується третього року війни між Англією і Францією,

---

¹ Ідеться про озеро Джордж.

² Горікан — у буквальному перекладі — хвіст озера. Дійсно, це озеро є ніби продовженням озера Шамплен. Таку описову назву йому дало плем'я, що жило поблизу.

³ Ліга — міра відстані, дорівнює трьом милям або 4,8 км.

шукаючи простору, так нахилилося вперед, що його верхні гілки звисали над водою. Саме на них вмовстився один із ірокезів, сховавшись за стовбуром, хоча частину його тіла було добре видно.

— Ці дияволи вилізуть і на небо, аби тільки подолати нас, — сказав Соколине Око. — Не спускай з нього очей, хлопче, поки я заряджати свою рушницю. Потім ми спробуємо дістати його, стріляючи одночасно в обидва боки дерева.

Ункас чекав сигналу розвідника. Потім пролунало відразу два постріли. З вершини дерева посипалося листя і шматочки кори; вітер підхопив їх і розніс у різні сторони. Індіанець тільки глумливо розсміявся і зразу ж послав нову кулю, яка збила шапку з голови Соколиного Ока. З лісу знову вирвалися дикі вигуки, і над головами розвідника та його товаришів засвистіли кулі, примушуючи їх не рухатися з місця.

— З цим потрібно закінчувати, — сказав Соколине Око, стривожено озираючись навкруги. — Ункасе, поклич батька. Утрюх ми скинемо того хитрого шибеника з його сідала.

Прозвучав сигнал, і Чингачгук одразу ж приєднався до них. Коли син показав досвідченому воїнові, де влаштувався їхній ворог, з вуст старого могіканина зірвалося лише звичне: “У-у-ух!”; жодним іншим чином він не висловив ні здивування, ні страху. Якийсь час Соколине Око й могікани про щось жваво радились на мові делаварів, і після цього всі троє зайняли позиції для здійснення задуманого плану.

З моменту як воїн, який сидів на дереві, був викритий, його постріли стали безладними й не досягали бажаної мети, оскільки, рушниця його досвідчених супротивників загрожувала йому, як тільки він визирав із укриття. І все ж деякі його кулі долітали до тих, хто ховався в ущелині. Особливо приваблював ірокеза яскравий одяг Гейворда, який був пробитий уже в декількох місцях, а одна куля легко поранила руку.

Нарешті, підбадьорений обережністю ворогів, індіанець спробував спуститися нижче. Пильні очі могікан відразу помітили його ноги, що висунулися з-за стовбура на кілька дюймів, і їхні рушниці миттєво вистрілили. Гурон схилився до пораненої ноги, і все його тіло появилось з-під прикриття. Зі швидкістю блискавки Соколине Око скористався моментом і розрядив рушницю. Тієї ж миті зброя ворога впала в воду, а її володар завис над прірвою, відчайдушно чіпляючись обома руками за голу гілку.

— Стрільай, пристрільай його, будь милосердним! — вигукнув Данкан, відвернувшись, щоб не бачити нещасного, якому загрожувала неминуча смерть.

Мов розлючений тигр, Магуа кинувся на одноплемінника, який насмілювався порушити його наказ.

ЗМІСТ

<i>Ейшиєскіна Н. Останній із могікан і Натаніель Бампо</i>	7
Розділ I	11
Розділ II	19
Розділ III	27
Розділ IV	34
Розділ V	41
Розділ VI	48
Розділ VII	57
Розділ VIII	65
Розділ IX	73
Розділ X	79
Розділ XI	88
Розділ XII	99
Розділ XIII	111
Розділ XIV	119
Розділ XV	130
Розділ XVI	139
Розділ XVII	149
Розділ XVIII	162
Розділ XIX	171
Розділ XX	179
Розділ XXI	189
Розділ XXII	197
Розділ XXIII	207
Розділ XXIV	216
Розділ XXV	225
Розділ XXVI	235
Розділ XXVII	242
Розділ XXVIII	249
Розділ XXIX	256
Розділ XXX	266
Розділ XXXI	277
Розділ XXXII	283
Розділ XXXIII	294